

УДК 336.5:352

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.207.163-170>

Онищук С.І.

Західноукраїнський національний університет

Onyshchuk Serhii

West Ukrainian National University, Ternopil

<https://orcid.org/0009-0004-8506-6881>

ОЦІНКА ВПЛИВУ КАПІТАЛЬНИХ ВИДАТКІВ НА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У статті проаналізовано динаміку та структуру видатків місцевих бюджетів у розрізі загального та спеціального фондів місцевих бюджетів за функціональним призначенням. Досліджено динаміку структури видатків місцевих бюджетів України за бюджетною економічною класифікацією за 2021–2024 роки з розподілом їх на поточні та капітальні. На основі показників фінансової спроможності окремих територіальних громад здійснено регресійний аналіз впливу капітальних видатків на фінансовий потенціал територіальних громад. Частина капітальних видатків у загальній їх сумі за 2021–2024 роки коливається в межах 20–22,6%. Регресійний аналіз впливу капітальних видатків на фінансовий потенціал дозволив зробити висновки, що зростання капітальних видатків на одиницю призводить до підвищення фінансового потенціалу на 1,922 одиниць. Це свідчить про необхідність збільшення капітальних вкладень, як інструменту потенційного зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад.

Ключові слова: територіальні громади, поточні видатки, капітальні видатки, фінансовий потенціал, фінансова спроможність.

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF CAPITAL EXPENDITURES ON THE FORMATION OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

To form and strengthen the financial potential of territorial communities, it is important not only to find sources of income, but also to effectively use the community's financial resources. The ability of the community to increase its financial potential in the future depends on the areas of use. Classification of budget expenditures by economic characteristics means that current expenditures are made to meet current needs, and capital expenditures are made to invest in the future development of the community. Therefore, it is relevant to study the impact of capital expenditures on the future strengthening of financial potential. The purpose – to analyze the dynamics and structure of local budget expenditures according to functional and economic budget classification, as well as assess the impact of the dynamics of capital expenditures on the formation of the financial potential of TGs. The methodological framework includes a regression analysis of the impact of capital expenditures on the financial potential of TGs. The dynamics and structure of local budget expenditures were analyzed in terms of the general and special funds of local budgets, by functional purpose. The dynamics of the structure of local budget expenditures of Ukraine were studied according to the budget economic classification for 2021–2024, with their division into current and capital. Based on the financial capacity indicators of individual TGs, a regression analysis of the impact of capital expenditures on the financial potential of TGs was carried out. It was found that expenditures for the general fund are almost 3 times higher than expenditures for the special fund of local budgets, which indicates an increase in the financing of current needs of communities. The share of capital expenditures in their total amount for 2021–2024 ranges from 20–22.6%. Regression analysis of the impact of capital expenditures on financial potential allowed us to draw conclusions that an increase in capital expenditures per unit leads to an increase in financial potential by 1.922 units. This indicates the need for increased capital investment as a tool for potentially strengthening the financial potential of the TG.

Keywords: territorial communities, current expenditures, capital expenditures, financial potential, financial capacity.

JEL Classification: E 62; H 72.

Постановка проблеми. Оцінка впливу використання коштів є важливим елементом фінансового аналізу діяльності територіальних громад (далі – ТГ), оскільки вона дозволяє визначити ефективність

формування та використання фінансових ресурсів. Напрямки використання коштів класифікуються за різними ознаками, і зокрема, за функціональним призначенням, тобто залежно від функцій, які виконують

органи місцевої влади, та за економічною сутністю платежів (поточні та капітальні видатки).

Поточні видатки (або видатки споживання) передбачають витрачання коштів з метою забезпечення поточного функціонування органів державної або місцевої влади, бюджетних установ, поточні міжбюджетні трансферти тощо. На відміну від поточних, капітальні видатки (або видатки розвитку) є інвестиціями ТГ у розвиток матеріальної, соціальної та економічної інфраструктури (будівництво доріг, шкіл, лікарень, водопроводів, цифрової інфраструктури тощо). Вони не мають миттєвого фіскального ефекту, проте створюють базу для зростання власних доходів у майбутньому (зростання податкової бази, підвищення вартості активів громади, розвиток інфраструктури та посилення її соціальної стійкості). Ефективне використання наявних ресурсів сприяє підвищенню фінансової стійкості громади та зниженню залежності від трансфертів з державного бюджету.

Вищезазначене свідчить про необхідність аналізу та здійснення оцінки впливу капітальних видатків на формування фінансового потенціалу громади у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо важливості наявності достатнього обсягу власних ресурсів ТГ та ефективності їх використання підкреслювали різні вчені. Так, наприклад, О. Нездольмина зауважила, що «метою реформи місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад є забезпечення дієвої спроможності місцевого самоврядування самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення в інтересах жителів громади» [1, с. 446], С. Кучеркова підкреслила, що «не усі територіальні громади реалізують своє право й використовують фінансові можливості для покращення соціально-економічного розвитку їх територій,

підвищення якості надання публічних послуг на місцях» [2, с. 56]. Досліджуючи специфіку бюджетних видатків, вчені акцентували увагу на раціональності витрачання бюджетних коштів. Зокрема, Г. Возняк наголошувала, що особливо це стосується громад, які найбільше постраждали від бойових дій [3, с. 26-27], Б. Малиняк запропонував видатки бюджету групувати «на такі, які розміщуються конкурентно, умовно конкурентно та неконкурентно» [4, с. 123].

Однак, залишається не достатньою дослідженою динаміка структури видатків місцевих бюджетів за економічними характеристиками, оскільки саме за цією ознакою можна виокремити видатки за поточним та капітальним спрямуванням. Крім цього, потребує поглибленого дослідження вплив напрямків використання коштів на формування та зміцнення фінансового потенціалу ТГ.

Метою статті є аналіз видатків місцевих бюджетів за функціональною та економічною бюджетною класифікацією, а також оцінка впливу динаміки обсягів капітальних видатків на формування фінансового потенціалу ТГ.

Виклад основних результатів дослідження. Оцінка впливу використання таких коштів передбачає аналіз структури та динаміки видатків місцевого бюджету, а також їх значення для формування фінансового потенціалу ТГ.

Використання коштів місцевих бюджетів здійснюється відповідно до напрямків, визначених у статтях 89, 90, 91 Бюджетного кодексу України [5]. Видатки на зазначені основні напрямки здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів майже усіх рівнів. Аналіз динаміки видатків місцевих бюджетів за галузями у 2021–2024 роках показує зміни пріоритетів витрачання бюджетних коштів (рис. 1).

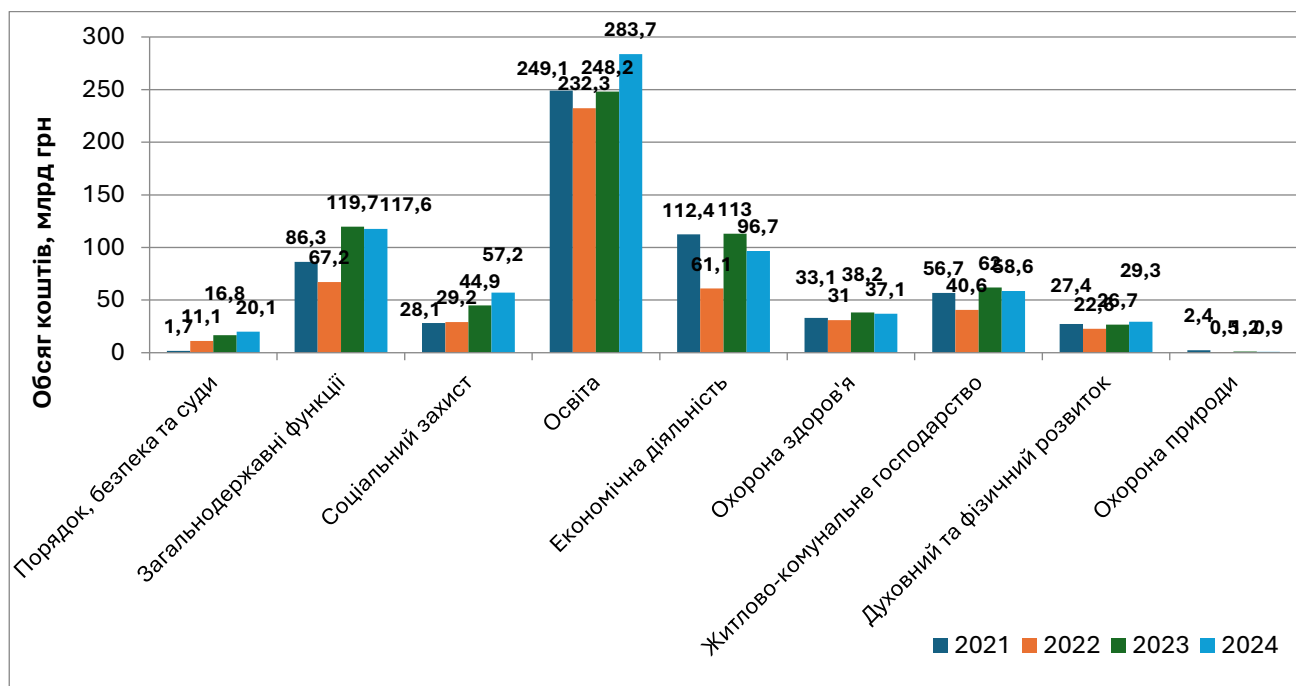

Рис. 1. Приріст видатків загального та спеціального фондів місцевих бюджетів України за період 2021–2024 роки

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

Найбільший приріст обсягів видатків спостерігався за категорією «Порядок, безпека та суди» – на 1052,7%, що пов'язано з необхідністю фінансування територіальної оборони, муніципальних варт. На другому місці за темпами зростання є соціальний захист, видатки на який зросли на 103,8%, що спричинене зростанням соціального навантаження на громади, зокрема з причини необхідності підтримки внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених родин та інших вразливих верств населення. Водночас економічна діяльність та охорона природи зазнали скорочення. Видатки на екологію зменшилися у 3,5 рази, а на економічну діяльність – на 13,9%. Це свідчить про зменшення

інвестиційної активності на місцях [6].

Таким чином, структура приросту видатків показує, що ТГ прийняли на себе основне навантаження у сфері безпеки, соціального захисту та забезпечення базових послуг, водночас деякі довгострокові напрями, зокрема екологія чи розвиток, зменшилися. Це адаптивна реакція на надзвичайні обставини, однак у майбутньому вимагатиме відновлення балансу для сталого розвитку громад.

Проаналізувати видатків на капітальні цілі дозволить інформація про здійснення видатків за економічною класифікацією (рис. 2).

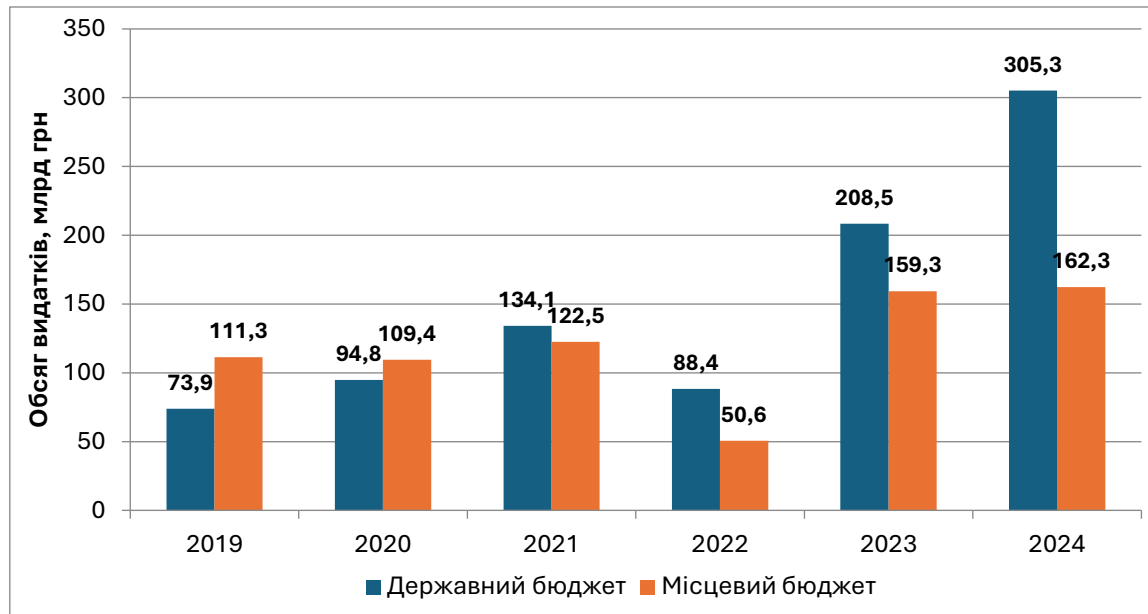

Рис. 2. Капітальні видатки державного та місцевих бюджетів України у 2019–2024 рр.

Джерело: розроблено автором на підставі даних [6].

Як видно з рисунку, до 2021 року спостерігалася приблизна рівномірність між капітальними видатками державного та місцевих бюджетів. Починаючи з 2022 року, в якому відбувся спад обсягів видатків, зумовлений повномасштабним вторгненням, показник по державному бюджету стрімко зріс, що свідчить про переорієнтацію державної влади на відновлення та

розвиток інфраструктури. Капітальні видатки місцевих бюджетів також поступово зростають, але повільнішими темпами.

Поглибити дослідження співвідношення видатків на поточні та капітальні потреби допоможе аналіз видатків місцевих у розрізі загального та спеціального фондів (рис. 3).

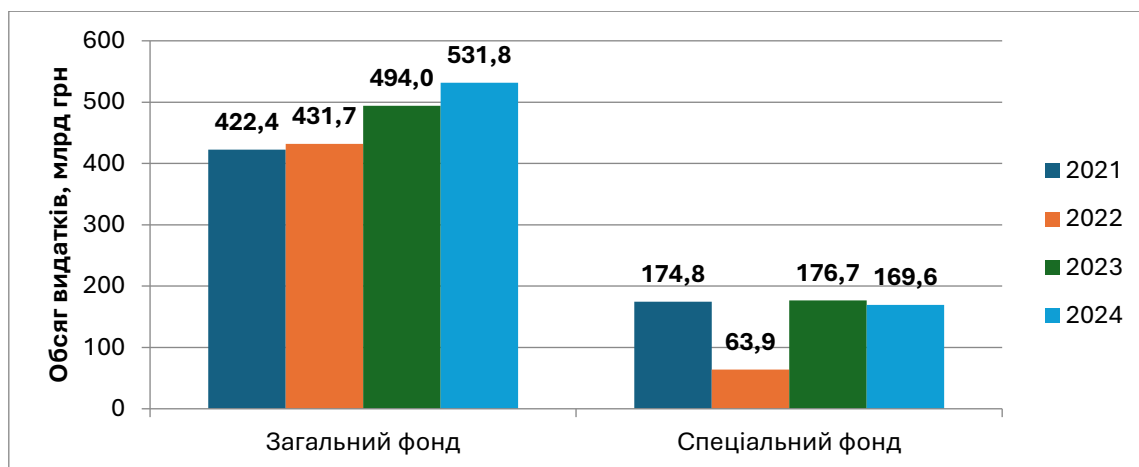

Рис. 3. Обсяги видатків загального та спеціального фондів місцевих бюджетів України у 2021–2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

Дані рисунку показують, що протягом аналізованого періоду відбулося зростання обсягів видатків загального фонду місцевих бюджетів на 25,9%, що свідчить про посилення фінансування повсякденних потреб громад (оплата праці, комунальні послуги, соціальні виплати, утримання установ тощо). Таке зростання переважно пов'язане з інфляційним тиском. Водночас видатки спеціального фонду продемонстрували зниження на 3,0%, що характеризує процес скорочення

капітальних інвестицій [6]. Однією із причин такого явища є нестабільність джерел доходів спеціального фонду.

Аналіз динаміки видатків за окремими функціями органів місцевого самоврядування показує вплив реформи децентралізації, розпочатої у 2014 р., та повномасштабного вторгнення рф, яке відбулося у 2022 р. (рис. 4).

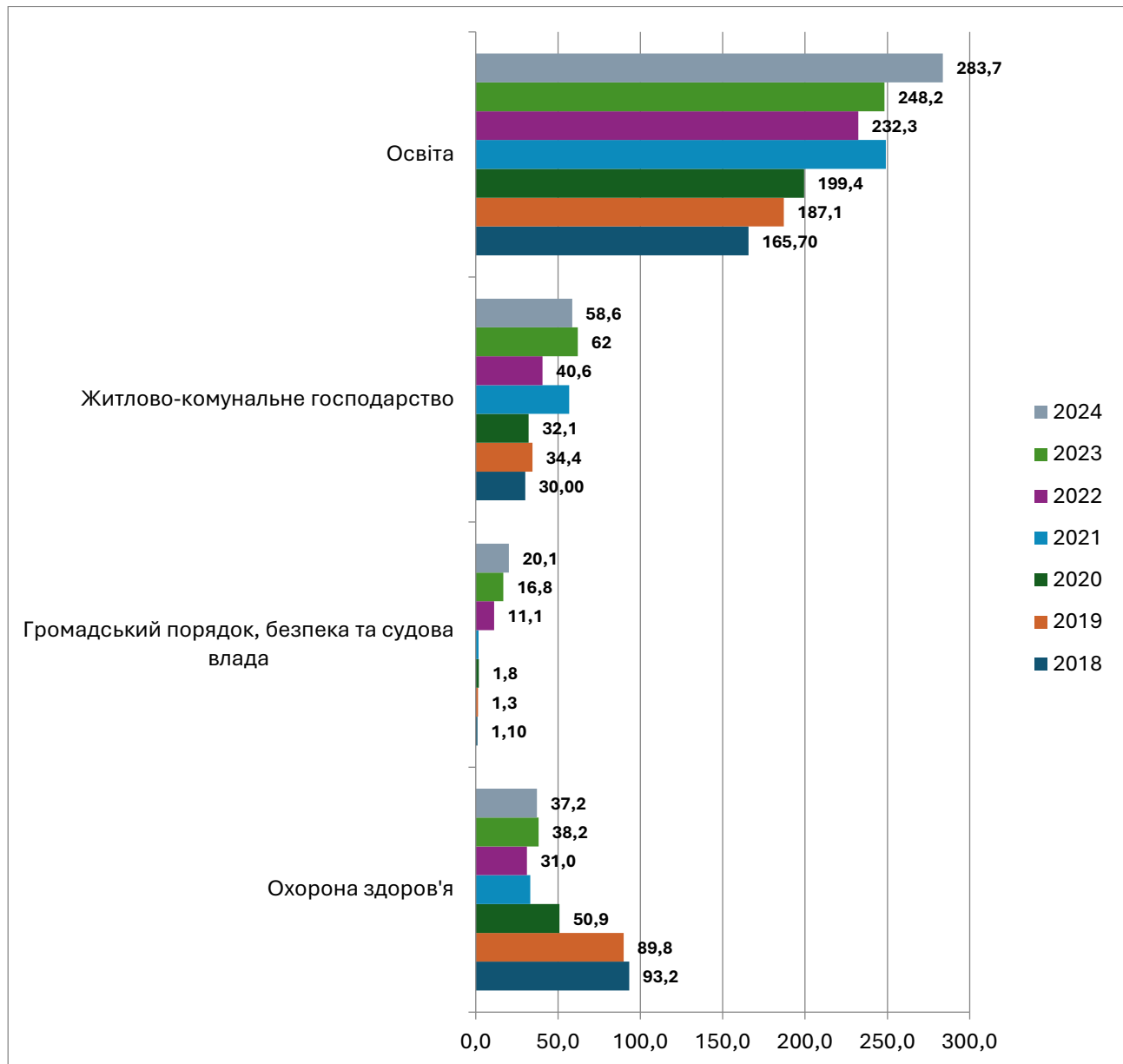

Рис. 4. Динаміка окремих видатків місцевих бюджетів України у 2018–2024 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

Як видно з рисунку, у 2020 році відбулося значне скорочення видатків на охорону здоров'я, спричинене переходом закладів охорони здоров'я на фінансування через Національну службу здоров'я України з 1 квітня 2020 року. Це призвело до зменшення обсягу медичної субвенції, яку раніше отримували місцеві бюджети з Державного бюджету України.

Стрімке зростання (+539% у 2022 році порівняно з

попереднім роком) витрат на громадський порядок, безпеку та судову владу свідчить про важливу роль місцевого самоврядування у забезпеченні правопорядку, цивільного захисту, охорони громадського порядку в умовах повномасштабного вторгнення.

Спостерігається також зростання видатків на житлово-комунальне господарство, особливо у 2021–2023 рр. Це пов'язано здебільшого з потребою оперативного

реагування на руйнування інфраструктури внаслідок бойових дій [6].

Отже, дані підтверджують, що децентралізація забезпечила місцевій владі інструменти

перерозподілення ресурсів ближче до громадян.

Зміну структури витраток також варто проаналізувати за економічною класифікацією (табл. 1).

Таблиця 1

Структура витраток місцевих бюджетів України за бюджетною економічною класифікацією у 2021–2024 рр.

Показник	2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	обсяг, млрд грн	структура, %	обсяг, млрд грн	структура, %	обсяг, млрд грн	структура, %	обсяг, млрд грн	структура, %
Поточні видатки	455724,7	80,0	435423,8	89,9	500512,3	77,4	526035,3	78,3
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	253347,6	55,6	245503,2	56,4	244017,4	48,8	280903,8	53,4
Використання товарів і послуг	91633,2	20,1	94445,5	21,7	114670,3	22,9	112396,6	21,4
Обслуговування боргових зобов'язань	1935,7	0,4	2392,6	0,5	1747,5	0,3	1001,7	0,2
Поточні трансфери	96875,0	21,3	81862,4	18,8	122316,1	24,4	108600,4	20,6
Соціальне забезпечення	11452,4	2,5	10920,8	2,5	16937,8	3,4	22144,1	4,2
Інші поточні видатки	480,8	0,1	299,3	0,1	823,2	0,2	988,7	0,2
Капітальні видатки	113703,5	20,0	48871,4	10,1	146310,3	22,6	145762,8	21,7
Придбання основного капіталу	65745,5	57,8	20742,1	42,4	71223,5	48,7	69821,6	47,9
Капітальні трансфери	47958,0	42,2	28129,2	57,6	75086,8	51,3	75941,2	52,1
РАЗОМ	569428,2	100,0	484295,2	100,0	646822,6	100,0	671798,1	100,0

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

За економічною класифікацією, у структурі переважають поточні видатки, а капітальні складають лише близько 20%. Майже половина усіх поточних витраток спрямована на оплату праці (48–56%). Витрати на енергоносії, ремонт, обладнання, продукти харчування та інші статті зберігають помірні, але стабільні частки.

Капітальні інвестиції безперечно впливають на подальше формування фінансового потенціалу. Оцінити їх вплив можна, якщо спочатку проаналізувати показники фінансового потенціалу окремих громад.

Фінансовий потенціал ТГ оцінюється рівнем їх фінансової спроможності, який розраховується на підставі 11 індикативних показників щодо чисельності

населення та виконання бюджету відповідної громади, за методикою моделі 10-бального тесту Кена Брауна [7, с. 22].

Фінансову спроможність ТГ відображає група показників. Необхідно проаналізувати показники фінансової спроможності конкретних громад, що стане підготовкою для дослідження впливу капітальних витраток на фінансовий потенціал ТГ. Для аналізу варто взяти громади різної відстані від зони бойових дій (з розподілом на прифронтові, центральні та тиллові) та в межах кожного із цих типів взяти дані громад з різним рівнем фінансової спроможності (табл. 2).

Таблиця 2

Показники оцінки фінансової спроможності окремих ТГ за 2024 рік

Найменування ТГ	Чисельність наявного населення станом на 01.01.2022 з ВПО, (тис. чол)	Доходи загального фонду на мешканця, (грн)	Видатки загального фонду на мешканця, (грн)	Капітальні видатки на мешканця, (грн)	Поточні видатки на мешканця, (грн)
<i>Запорізька область</i>					
Запорізька	710,052	11 472,60	11 900,70	1 658,80	12654,3
Вільнянська	16,531	7 495,80	11 058,50	1 701,30	12090,3
Комишуваська	12,45	3 365,70	8 308,80	1 299,80	9156,8
Матвіївська	6,767	5 341,20	9 323,20	1 309,00	10290,4
<i>Вінницька область</i>					
Вінницька	387,439	14 886,60	13 993,70	4 078,60	10078,6
Війтівецька	5,36	11 985,00	14 674,30	1 005,20	15144,3
Гніванська	18,446	6 907,30	9 853,50	729,60	10028,6
Северинівська	7,708	4 430,70	8 930,60	964,50	9197,5
<i>Тернопільська область</i>					
Тернопільська	227,619	12 923,30	14 009,40	2 309,70	14450,6
Козівська	24,732	6 849,20	9 551,10	755,10	9672,8
Требовлянська	30,293	5 748,00	9 081,70	546,7	9235,3
Копичинецька	12,959	4 676,30	9 364,70	477,9	9611,2
Залозецька	10,402	4 553,40	9 349,90	556,5	9526,9

Джерело: розроблено автором на основі даних [8; 9; 6].

Аналіз показників, наведених в таблиці, свідчить, що майже по усім, взятим для дослідження громадам, показники видатків загального фонду переважають над доходами. Частина капітальних видатків є досить низькою порівняно з поточними видатками. Натомість капітальні видатки – це інвестиції ТГ у розвиток, вони створюють базу для зростання власних доходів у майбутньому. Механізм впливу капітальних видатків на фінансовий потенціал ТГ проявляється у наступному:

- 1) покращення інфраструктури через приваблення бізнесу та населення на територію громади;
- 2) зростання податкової бази, чому сприяє

збільшення податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, земельного податку;

- 3) підвищення вартості активів громади через збільшення потенційних доходів від оренди чи продажу майна;

- 4) посилення соціальної стійкості через підвищення якості життя, що утримує працездатне населення.

Економічну модель впливу капітальних видатків на фінансовий потенціал можна описати через регресійну модель:

$$FP_t = \beta_0 + \beta_1 KV_t + \beta_2 BV_t + \beta_3 POP_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

де FP_t – фінансовий потенціал громади у період t (індекс фінансової спроможності, доходи на 1 мешканця тощо);

KV_t – капітальні видатки громади;
 BV_t – поточні (операційні) видатки;
 POP_t – чисельність населення;
 ε_t – випадкові фактори.

Очікуваний результат:

$\beta_1 > 0$ – свідчить, що зростання капітальних видатків позитивно впливає на фінансовий потенціал громади з часом.

Проаналізувати вплив капітальних видатків на фінансовий потенціал та визначити коефіцієнти моделі на основі даних таблиці 2 можна за допомогою функцій MS Excel «Регресія» (табл. 3).

Таблиця 3

Результати регресійного аналізу моделі

Показники	Коефі-ціє-нти	Стандарт-на похибка	t-статис-тика	P-значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%
Y- перехрещення	-5265,03	2547,044	-2,067114	0,06868	-11026,84	496,7836
Капітальні видатки на мешканця,	1,922432	0,570884	3,367466	0,00829	0,631003	3,213861
Поточні видатки на мешканця	0,922051	0,2362799	3,902366	0,0036	0,387548	1,456553
Чисельність наявного населення	3,745252	2,695648	1,38937	0,19813	-2,352727	9,843232

Джерело: складено автором на основі попередніх розрахунків

На підставі даних таблиці рівняння лінійної багатофакторної регресії матиме наступний вигляд:

$$FP_t = -5265,03 + 1,922KV_t + 0,922BV_t + 3,745POP_t + \varepsilon_t$$

Дані моделі показують, що у випадку зростання капітальних видатків на одиницю, фінансовий потенціал підвищиться на 1,922 одиниць, при збільшенні поточних видатків на одиницю коефіцієнт зростання фінансового потенціалу складе 0,922, а у разі зростання чисельності населення на певній території, фінансовий потенціал ТГ збільшиться на 3,74 одиниці.

Висновки. Аналіз впливу окремих показників на

формування фінансового потенціалу ТГ підтвердив наявність такого впливу з боку капітальних видатків, адже такі вкладення формують майбутню базу для розвитку громади, а зокрема для зміцнення фінансового потенціалу. Безперечно позитивний вплив на фінансовий потенціал спостерігається від кількості населення громади, адже людський ресурс є основним двигуном для розвитку та процвітання ТГ.

Список використаних джерел:

1. Нездойминога О.Є. Особливості формування бюджету територіальної громади. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 443–449.
2. Кучеркова С. Формування місцевих бюджетів та напрями їх покращення в умовах децентралізації. Галицький економічний вісник. 2023. № 1 (80). С. 49–58.
3. Возняк Г., Голинський Ю. Інструменти зміцнення бюджетної стійкості територіальних громад в умовах нестабільності: практичні аспекти. Світ фінансів. 2025. № 2(83). С. 18–29.
4. Малиняк Б. Конкурентність у бюджетних видатках: новий погляд на класифікацію. Десяті ювілейні всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць. (м. Тернопіль, 12 лист. 2024 року). С. 122–125.
5. Бюджетний кодекс України : кодекс України від 08.07.2020 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
6. Бюджетні показники за 2019-2024 роки. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
7. Brown K. W. The 10-Point Test of Financial Condition: Toward an Easy-to-Use Assessment Tool for Smaller Cities. Government finance review. 1993. P. 21–26
8. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2024 рік. URL: <https://decentralization.ua/news/19387>
9. Фінансова спроможність громад у 2024 році у розрізі областей URL: <https://decentralization.ua/news/19512>

References

1. Nezdoimynoha O.Ye. (2017). Osoblyvosti formuvannia biudzhetu terytorialnoi hromady [Peculiarities of forming the budget of the territorial assembly]. Ekonomika i suspilstvo – Economics and Society. 11. 443–449 [in Ukrainian].
2. Kucherkova S. (2023). Formuvannia mistsevykh biudzhativ ta napriamy yikh pokrashchennia v umovakh detsentralizatsii [Formation of local budgets and directions of their improvement in the conditions of decentralization]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin. 1 (80). 49–58 [in Ukrainian].
3. Vozniak H., Holynskiy Yu. (2025). Instrumenty zmitsnennia biudzhetnoi stiikosti terytorialnykh hromad v umovakh nestabilnosti: praktychni aspekty [Tools for strengthening the budgetary sustainability of territorial communities in conditions of instability: practical aspects]. Svit finansiv – World of Finance. 2(83). 18–29 [in Ukrainian].
4. Malyniak B. (2024). Konkurentnist u biudzhetnykh vydatkakh: novyi pohliad na klasyfikatsiiu

[Competitiveness in budget expenditures: a new look at classification]. Desiati yuvileini vseukrainski naukovi chytannia pamiati S. I. Yurii: zbirnyk naukovykh prats – Tenth anniversary all-Ukrainian scientific readings in memory of S. I. Yuri: collection of scientific papers. (m. Ternopil, 12 lyst. 2024 roku) 122–125 [in Ukrainian].

5. Biudzhetni kodeks Ukrainy: kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI [Budget Code of Ukraine: Code of Ukraine]. (2010. Jule, 8). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].

6. Biudzhetni pokaznyky za 2019-2024 roky [Budget indicators for 2019-2024]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Brown K. W. (1993). The 10-Point Test of Financial Condition: Toward an Easy-to-Use Assessment Tool for Smaller Cities. Government finance review. C.21–26.

8. Analiz vykonannia mistsevykh biudzhativ za 2024 rik [Analysis of the implementation of local budgets for 2024]. Available at: <https://decentralization.ua/news/19387> [in Ukrainian].

9. Finansova spromozhnist hromad u 2024 rotsi u rozrizi oblastei [Financial capacity of communities in 2024 by region]. Available at: <https://decentralization.ua/news/19512> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 23.10.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 12.11.2025 р.